

ג. שכח מה אמר לו רבו, גדי או טלה; ישחט גדי וטלה ויאמר: אם גדי אמר לי רבי – גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי – טלה שלו וגדי שלי. וכיצד יש לעבד משלו? אמר אביי: הולך אצל רועה הרגיל אצל רבו וחפץ בתקנתו, ומקנה לו אחת מהבהמות על מנת שאין לרבו רשות בה. (ולמי שאומר תנאי כזה אינו מועיל להקנות לעבד, יפרש שיתן לו כדי שיצא בו חובת פסח. תוס').

ד. שכח העבד מה אמר לו רבו ושחט גדי וטלה, אחד עבור רבו ואחד עבור עצמו כנ"ל, וגם הרב שכח מה אמר לו – שני הפסחים יצאו לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני.

לפי לשון ראשונה בגמרא אמר אביי שאם שכח לפני זריקת הדם – חייבים לעשות פסח שני, כי בשעת הזריקה לא נראה אחד מהם לאכילה. ולפי לשון אחרת, אף בכגון זה פטורים כיון שאין כאן פסול בגוף הקרבן אלא שאין הבעלים זוכרים, ואם יזכרו יהא ראוי לאכילה, והלא קמי שמיא גליא מה אמר לו – הלכך יצא ידי חובתו הגם שאינו אוכל.

הרמב"ם בפירושו למשנה ובפסקיו נקט כלשון ראשונה, שאם בשעת הזריקה שכח – חייב בפסח שני (ערש"ש).

וכל זה לפי מה שנוקטים שאכילת פסחים מעכבת, אבל לרבי נתן (ע"ה) הפסח כשר בכל אופן.

דפים פח – פט

קסב. א. מה דינו של הנמנה על שני פסחים כאחד?

ב. חמשה אנשים שנתערבו עורות פסחיהם ונמצאת יבלת באחד מהם – מה דינם?

ג. האם אפשר להקריב קרבן ולהתנות בו שאם הוא חייב פסח, יהא זה פסחו, ואם לאו – ייקרב שלמים?

ד. מותר הפסח, מה דינו ולכמה זמן הוא נאכל?

א. אין נמנים על שני פסחים כאחד. ומבואר בסוגיא שגם בדיעבד אין מינויו מינוי ואינו אוכל מאחד מהם.

א. ברמב"ם (קרבן פסח ב, יא; ג, א) משמע שהממנה עצמו על שני פסחים – אוכל מן הנשחט ראשון [נראה הטעם כי אין סתירה להימנות על שני פסחים אלא בשעת השחיטה שאז התממש המינוי, הלכך כשנשחט האחד הרי הקריב פסח שהוא מנוי עליו ועדיין אין אחר המונע את מינויו. ולפי"ז אפילו שחט תחילה את זה שנמנה עליו באחרונה – כשר], אבל שליח שהמנה את משלחו על שני פסחים – אינו אוכל משום שאין ברירה (עפ"י מרומי שדה).

ב. כתב המנחת-חינוך (יד, ה) שלפי הדעה האומרת שהאוכל מפסח שאינו מנוי בו – לוקה (ראב"ד קרבן פסח ט, ז – משום לאו ד'תושב ושכיר לא יאכל בו'. וע' גם מהרש"א יבמות ע: בשיטת התוס'), כמו כן הממנה על שני פסחים כאחד, כיון שלא חל מינויו כלל, אם אכל אחד מהם – לוקה. ואולם אם נמנה על פסח אחד מתוך שנים, איזה מהם שירצה, שגם כן אינו אוכל משום שאין ברירה' – בזה אינו לוקה כי בדאורייתא אין ברירה מחמת הספק, ואין מלקות בספק.

לכאורה מלשון רש"י (ד"ה והתניא) משמע שגם הממנה עצמו על שני פסחים בסתם, נחתינן לדין אין ברירה, ולפי זה לעולם אינו לוקה על אכילתם. ואולם הרמב"ם כתב (ג, א) ששניהם יצאו לבית השריפה, וסתמת הדברים משמע בלא עיבור צורה, הרי שהחשיב זאת כפסול ודאי. ויש לומר מפני שמדובר בן פוסקים אין ברירה ואסור לו לאכול, שוב אין מינויו מינוי מדאורייתא כיון שאינו אוכל בודאי. ואולם אפשר לפרש יצאו לבית השריפה כלומר לאחר עיבור צורה, וכן יש לומר בבירור דחמשה שנתערבו עורות פסחיהם וכמו שכתב המאירי, וכדלעיל לד.

ג. בירושלמי אמרו הנמנה על שני פסחים כאחת – אוכל מאיזה מהם שנשחט ראשון.

ב. חמשה שנתערבו עורות פסחיהם זה בזה ונמצאת יבלת באחד מהם – כולם יוצאים לבית השריפה, מפני שאחד מן הפסחים בעל מום. ופטורים כולם מלעשות פסח שני. אמר אביי: לא שנו אלא שנתערבו לאחר זריקה, אבל נתערבו קודם זריקה – חייבים לעשות פסח שני, כי כל החמשה פסולים מפני שאינם ראויים לאכילה, שהרי כל אחד מהם יש בו ספק־פסול [וכמאן דאמר אכילה מעכבת. אבל לרבי נתן (לעיל עה) אין חייבים בפסח שני בכל אופן, כי האכילה אינה מעכבת].

לפירוש רבנו חננאל, לכתחילה יש לחזור אחר בהמות שהם 'מותר פסח' ויקריבוהו כולם על תנאי כדלהלן, ויתנו את החזה ושוק לכהן שלא עשה פסח.

ג. מי שיש לו ספק אם חייב בפסח שני אם לאו – אין לו תקנה להביא פסח שני ולהתנות שאם הוא פטור יהא שלמים, שהרי צריך ליתן חזה ושוק של שלמים לכהן והרי על הצד שהוא פסח אין הכהן יכול לאכול, שאיננו מנוי עליו. [ואם הכהן חייב בפסח שני, אי אפשר למנותו על הספק, שמא זהו שלמים ונמצא הכהן ללא פסח].

ואפילו באופן של קבוצת אנשים שאחד מהם ודאי חייב בפסח שני ואין ידוע איזהו, כגון שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד – אין להם תקנה שביאור על תנאי ויזמינו כהן אחד שחייב בפסח שני והוא יאכל את החזה ושוק של כולם – שהרי ממעטים בכך את זמן אכילת השלמים (וכבר נחלקו תנאים האם מביאים קדשים לבית הפסול בכז"ב אם לאו. ע' להלן צח). ואפילו אם ימצאו מותר הפסח שהוא נאכל ליום ולילה כפסח, הלא שלמים טעונים סמיכה וכאן אי אפשר להם לסמוך שמא הוא פסח ונמצא עובד בקדשים [וכמאן דאמר סמיכה בכל כהו. תוס']. ואפילו בקרבן נשים שאינו טעון סמיכה – אי אפשר, כי הפסח ניתן במתנה אחת ובשפיכה, ואילו השלמים במתן שתיים שהן ארבע ובזריקה. ואף על פי שבדיעבד יצא אם שינה [ונחלקו הדעות בדבר לענין הניתנים בזריקה שנתנם בשפיכה כדלהלן קכא] – לכתחילה אין לעשות כן (הלכך יידחה עשה שיש בו כרת ב'שב ואל תעשה' ולא יעשו רובם שלא כהוגן, שהרי רובם כבר עשו הפסח. תוס').

א. לפירוש רבנו חננאל, לכתחילה יש להם לחזור אחר מותר הפסח ויקריבו על תנאי כנ"ל, ויתנו לכהן שלא עשה פסח את החזה ושוק של כולם. [ולדעת האומרים מותר הפסח נאכל לשני ימים כדלהלן, נראה לכאורה שאין לו תקנה להביא קרבן ולהתנות, שהרי ממעט בזמן אכילתו].

וגם לפי הפירוש הרגיל בגמרא, יש לדייק קצת מהתוס' שבשני אנשים שנתערבו עורות פסחיהם ונמצאת יבלת באחד – יביאו כל אחד קרבן על תנאי כנ"ל. אך אין נראה כן מדברי רש"י להלן.

ובשאגת אריה (לא) יצא לחדש שאף בדיעבד אין כאן תקנה הואיל ואין ראוי ליתן הדם בזריקה מפני הספק, אם כן לא יצא בשפיכה לפי הצד שהם שלמים, כי כל שאינו ראוי לזריקה – זריקה מעכבת. אך מדברי התוס' כאן מבואר שבדיעבד יצא.

ב. מבואר בתוס' שאף בלא התקנה האמורה ליתן לכהן אחד לאכול חזה ושוק של כולם, יכול כל אחד מהם ליתן חזה ושוק לכהן קטן או לאשה שלא עשו פסח שני, שהרשות בידם לאכול ממנו אך אינם חייבים בו.

ד. מותר הפסח קרב שלמים. ומבואר בסוגיא שהוא נאכל ליום ולילה [כתחילת הקדשו. תורת כהנים], כנזכר. מבואר בסוגיא שאפשר להקריב מותר הפסח כפסח [כגון לאדם אחר].

א. בתורת כהנים מובאת דעה נוספת, בן עזאי, שמותר הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא צלי.

ב. יש אומרים בדעת הרמב"ם (קרבן פסח ד, ז-ח) שמותר הפסח נאכל לשני ימים ולילה ככל שלמים (עפ"י מנחת חינוך קמא, י בקומץ המנחה. וכן כתב בספר חזון יחזקאל כאן, ופירש שנקט הרמב"ם [עפ"י הסוגיא

ביומא סב] שפסח בשאר ימות השנה דין שלמים לו מעיקר דינו ולא שנעשה שלמים מכח העקירה, ועל כן כל מצות שלמים עליו.

ג. המשנה-למלך (ק"פ סופ"ד) כתב בפרוש דברי הרמב"ם, שאפשר ליקח במעות שניתותרו מהפסח כל צרכי פסח, כגון עצים לצליה, מצה ומרור. והביא מספר קרבן אהרן שיכול ליתן אותם כדי לבדוק ולבער החמץ שברשותו.

דף פט

קסג. א. האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים – מה דין הפסח?

ב. עד אימתי אפשר להימנות על הפסח או למשוך ידיים ממנו?

ג. הממנה עמו אחר בחלקו – האם רשאים בני חבורה ליתן לו את שלו שיאכל בנפרד? האם רשאים לחלק כשלא מינה אחר לחלקו? ומה הדין כשידיו של אחד מהם יפות באכילה – בחבורת פסח ובשאר סעודות משותפות?

א. האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים, כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו – זכה בחלקו, ומזכה את אחיו עמו.

מבואר בגמרא שזה אמור רק כאשר מינה את האחים קודם שחיטה, ולא אמר להם מה שאמר אלא כדי לזרום (וכן כאשר אין צורך במינני – כגון בבנים קטנים ובהנחה ששה לבית אבות לאו דאורייתא. עפ"י תוס', תוס' רשב"א ומהרש"א). אבל אם לא מינה מקודם – באנו לשאלת 'ברירה' ולמאן דאמר אין ברירה אין כאן מינני, שהרי בשעת שחיטה אין ידוע מי יעלה ראשון.

ב. נמנים והולכים על הפסח עד שיישחט (במכסת נפשות... תכסו – לשון שחיטה). ובלבד שיהא בו כזית לכל אחד ואחד.

המנויים מושכים את ידיהם ממנו עד שיישחט (מהיות – מהיות) [משה]. ואפילו חבורה שלמה חוזרת מן המינני ונמנית עליו חבורה אחרת [ודלא כרבי יהודה (צט.) שמצריך שאחד מבני חבורה ראשונה קיים עליו]. רבי שמעון אומר: מושכים הימנו עד שייזרק הדם (מהיות משה – מהויות, קודם גמר עבודותיו). א. האור-זרוע פסק כרבי יהודה שצריך שיהא אחד מבני חבורה ראשונה קיים עליו, שסתם משנה דלהלן סוברת כן. והרמב"ם לא הזכיר כלום בנידון זה (עפ"י זבח תודה).

ב. השפת-אמת כתב להסתפק לרבי שמעון, כאשר נמשך מן הובח לאחר שחיטה, שמא יכול לשוב ולהימנות עליו קודם הזריקה, מפני שבשעת שחיטה היה מנוי עליו והרי חלה השחיטה עברו.

ג. הממנה עמו אחר בחלקו – רשאים בני חבורה ליתן לו את שלו לאכול בנפרד [כמאן דאמר פסח נאכל בשתי חבורות. לעיל פו]. ואף על פי שאינם מופסדים באכילה, רשאים לסרב להסב עם אנשים נוספים.

א. למאן דאמר אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אוכלים הכל בחבורה אחת אלא שזה שמינה אחרים אוכל עמהם מחלקו, וכל השאר אוכלים משאר הבשר (מאירי).

ב. כן הדין בשאר שותפויות, כגון המשתתף עם חברו בסתם בסחורה – לא ישתתף עם אחרים באותו דבר (עפ"י חושן משפט קעו, י ובהגר"א).

לא מינה אחרים – אינם רשאים לחלק בעל כרחו. ואם היו ידיו יפות באכילה – יכולים, בין בפסח בין בשאר סעודות הרשות. כן מסקנת הגמרא.